

HIPÒTESI DE RECONSTRUCCIÓ

És important de distingir entre la *reconstrucció material* del manuscrit (operació on es posa de manifest l'estructura fascicular i codicològica, amb especial atenció a les llacunes i als accidents físics que en són la causa), que és del que m'ocupo en aquesta secció, i la *reconstrucció estructural* del cançoner (anàlisi dels blocs o sèries de poemes, comportament de les rúbriques, lògica dels espais deixats en blanc i de les intercalacions), que es recull en l'anomenada descripció interna, al tercer capítol d'aquest treball. Aquesta operació, lògicament, s'ha de dur a terme en segon lloc, és a dir: a la llum de la informació obtinguda a través de l'anàlisi codicològica.

La finalitat d'aquesta doble operació reconstructiva és la d'arribar a definir «i modi, i criteri e la tecnica di composizione del codice» (Ferrari, 1979: 31), cosa que, donat el caràcter de còpia del testimoni pervingut, com es veurà, remunta hipotèticament a l'antígraf o arquetip del manuscrit conservat. Potser no resulta del tot gratuït, en aquest punt, de recordar que l'objectiu últim de l'anomenada filologia material no és altre que el de «essere di vantaggio agli editori per la soluzione di problemi connessi ai testi o ai singoli gruppi di testi, oltre che di aiuto per precisare questioni concernenti la tradizione manoscritta nel suo complesso» (Ferrari, *loc cit*). O, el que és el mateix, servir de «premesse codicologiche alla critica del testo», manllevant el subtítol programàtic del treball citat. Aquesta és justament l'operació que em proposo de dur a terme en la segona part de la tesi, on els textos lírics del cançoner són editats a la llum de les indagacions codicològiques i paleogràfiques que segueixen.

El *VeAg* no conté taula ni índex. Potser es va perdre amb el primer plec, que no s'ha conservat⁶⁹. El còdex, tal com ha arribat fins a nosaltres, és

⁶⁹Les taules dels cançoners medievals, però, tant si són contemporànies de la còpia com si han estat afegides amb posterioritat, solen tenir una numeració independent de la

acèfal: la foliació antiga, que es comença a llegir a partir del segon plec, demostra que falten exactament divuit fulls, és a dir un octern sencer i dos folis del següent (que és el primer plec que es conserva, mutilat). L'absència d'un índex de continguts capaç de fer emergir l'estructura perduda del cançoner (o la idea que va presidir-ne el projecte editorial) no facilita precisament la reconstrucció codicològica del manuscrit. Amb tot, el copista del *VeAg* va fer un ús sistemàtic dels reclams al final de cada quadern (per a la classificació dels quals, vegi's la llista reproduïda a **II.a.6.1** *supra*), i el cançoner consta, a més, de la foliació antiga descrita, en alguns fulls tallada o esborrada, però fàcil de llegir amb la làmpada de Wood en més de tres quartes parts del manuscrit. És gràcies a la presència d'aquesta foliació primigènia, autèntic fil d'Ariadna que guia el lector i li permet de resseguir l'arquitectura perduda del còdex, que ara es pot aventurar una proposta reconstructiva plausible⁷⁰.

1. La restauració d'un poema migpartit:

Dompna tot jorn vos vau preyan

Si s'observa el quadre sintètic de la reconstrucció fascicular del ms. 7 (reproduït a l'apartat **II.b.6** *infra* i, gràficament, a **II.a.6.2** *supra*), de seguida s'adverteix que entre l'últim full conservat del plec dotzè, f. [ccxv] (actual f. 1 del ms. 7), i el primer del tretzè, f. [ccl] (actual f. 1 del ms. 8), hi ha una gran llacuna de trenta-cinc fulls. Aquesta llacuna, que hauria devastat dos plecs sencers de vuit bifolis (*γ i *δ) més els tres fulls que figuraven al final del plec dotzè i al principi del tretzè, és la

resta del manuscrit. Vegeu, per exemple, la del cançoner *J*, copiada per la mà principal als quatre primers folis del segon plec (ff. Mr-Pv), amb numeració moderna (Beltran, 2000: 383).

⁷⁰L'anàlisi codicològica que segueix se centra sobretot en el ms. 7, per la simple raó que és en aquest tom on s'han produït les grans llacunes i els moviments de plecs de conseqüències importants per a l'estructura del còdex. És interessant d'observar, però, que en la hipòtesi reconstructiva que proposo hi ha diversos aspectes materials del segon tom (ms. 8) que il·luminen considerablement la comprensió del primer (ms. 7).

causa del mal estat de conservació de l'últim fascicle del tom. L'accident, però, amaga també la clau de la partició i posterior restauració d'un poema de Jordi de Sant Jordi (*Dompna tot jorn vos vau preyan*), actualment dividit entre el verso del f. 164 i el recto del f. 1 del ms. 7. Per culpa d'una mala lectura de la rúbrica que encapçala el text (*Autra Jordi*), Massó & Rubió ([1914]: 22) havien atribuït la primera meitat del poema (vv. 1-30) al trobador Peire Vidal. En conseqüència, Anglade (1917a: 223) i Crescini (1918: 112-124) van editar aquests trenta versos considerant-los obra del trobador tolosà. La integritat del poema i la seva veritable atribució, però, no van ser reconstruïdes fins a l'any 1952 per Riquer, que es va adonar que les dues meitats del text compartien una mateixa estructura mètrica⁷¹. Tenint en compte l'accidentada història del manuscrit, la separació dels dos fulls que contenen aquest poema de Sant Jordi és fàcil d'explicar, i no difereix gaire de la manera com es devia extraviiar un altre foli, el primer del ms. 8, que serà objecte d'estudi a l'apartat següent. I és que, quan el còdex va ingressar a la Biblioteca de Catalunya i va ser descrit per Massó i Rubió, tot el plec tretzè (és a dir, l'últim del ms. 7) estava situat al principi del tom. El darrer foli del ms. 7, doncs, era el f. 164, el mateix que, al verso, conté les tres primeres còbles del text de Sant Jordi. Riquer (1952: 209) ho explica de la següent manera:

En la página 328 [f. 164], se acaba propiamente la primera parte del cancionero Vega-Aguiló, cuyos últimos versos son los postreros de la tercera estrofa de la canción que ahora sabemos que es de Jordi de Sant Jordi. Pero ello es cosa reciente y se debe a la reencuadernación moderna que se llevó a cabo cuando el cancionero entró en la Biblioteca de Cataluña. Antes, como hacen constar J. Massó Torrents y J. Rubió en el

⁷¹Riquer, 1952: 207-212. Anys abans, però, Nicolau d'Olwer (1917: 5-6), havent llegit el senyal que figura en la tornada del foli 1 del ms. 7, *Reyna d'onor*, ja havia atribuït la segona meitat del poema (vv. 31-55) a Sant Jordi: «En el foli, molt malmès, amb què ara comença el cançoner català H¹, ens ha pervingut l'acabament (dues estrofes i tornada) d'una poesia que, per efecte de la mutilació, queda anònima i sense títol. Es tracta d'un *Plany d'amor*, que no dubto d'atribuir a Mossèn Jordi de Sant Jordi, pel *senyal* de la seva tornada». El text ha estat editat per Riquer (1955: 114-118), per Riquer & Badia (1984: 97-103), i per Siviero (1997: 34-37, 119-120) que recull algunes de les interessants lliçons de Crescini, 1918.

catálogo citado, el actual primer pliego del cancionero figuraba a continuación del que ahora se encuentra en último lugar⁷². Pues bien, la actual pág. 1 del cancionero (que anteriormente venía inmediatamente después de la actual pág. 328), transmite dos estrofas y una *tornada* de una canción "falta de principio" que como tal y atribuyéndola acertadamente a Jordi de Sant Jordi (a causa del *senhal* que en ella figura), publicó en 1917 Luis Nicolau.

La informació proporcionada per Riquer s'ha de completar amb la descripció de Massó & Rubió ([1914]: 8), gràcies a la qual sabem que, quan el còdex va arribar a mans dels bibliotecaris, els actuals ff. 1 i 2 del ms. 7 estaven relligats al principi del ms. 8 (la cursiva és meva):

Els mss. 7 i 8 formaven un sol cançoner de 450 folis, que va esser partit, trobant-se ja en mal estat, en relligar-se a la primeria del passat segle. La foliació antiga va del xx al ccxiiij i al principi hi anava relligat un plec que va del fol. cclj al cclxj, que hem col·locat a la fi, que és on li pertoca, en reenquadrant-lo fa poc. En canvi, *al principi del ms. 8 hi anaven relligats dos folis curts i encara invertits, que hem posat al començament del ms. 7: són les nostres pp. 1-4*, car hem marcat de guarisme, amb llapis, totes les planes d'ambdues parts del cançoner, tal com entenem que han d'ordenar-se.

Hi ha una descripció del còdex anterior a l'ingrés a la Biblioteca de Catalunya: la referida taula codicològica de Milà [1878], que resulta cabdal per acabar de perfilar aquest panorama perquè té la virtut de reflectir la seqüència de composicions i de folis anterior a l'última enquadernació. Les deu primeres entrades de la taula van del f. cclj al f. cclx, i aquest últim està seguit d'una «feuille coupée qui peut-être avait été la dernière du ms.» (Milà [1878]: 444). Aquesta «feuille coupée» no és altra que el f. 175, últim del ms. 7, clarament foliat cclxj, tot i que Milà no ho fa constar. Veiem, doncs, que en temps de Milà el cançoner començava amb l'actual plec tretzè i últim del ms. 7. A continuació, la

⁷²Dit d'una altra manera: com que, abans de la reenquadració, el darrer plec del ms. 7 estava relligat al començament del tom, l'últim foli del manuscrit resultava ser el f. 164 (la pàg. 328 de l'antiga paginació ara esborrada).

taula segueix amb el f. xx (f. 3), que conté part del segon i del tercer poemes de Gilabert de Pròixida, difícilment legibles en la franja superior del full. En resum, després dels onze fulls descol·locats (ff. cclj-cclxj), el ms. 7 continuava amb l'actual f. 3 de la foliació moderna (f. xx de l'antiga). I és que, en l'índex de Milà, els actuals folis 2 (primer text conservat de Pròixida, «A lex... d'on naix vera bondatz») i 1 del ms. 7 (segona meitat del poema partit de Sant Jordi) apareixen relligats, i *en ordre invers a l'actual*, al principi del ms. 8 (Milà [1878]: 448). S'ha de tractar, naturalment, dels «dos folis curts i encara invertits, que hem posat al començament del ms. 7» esmentats per Massó i Rubió. Entre la taula de Milà, doncs, i la dels autors del *Catàleg*, el manuscrit va patir els canvis següents: la recol·locació del fascicle extrapolat i el trasllat dels actuals folis 1 i 2 del primer tom, que van passar del principi del ms. 8 al principi del ms. 7.

En qualsevol cas, i tornant a la restauració del poema de Jordi de Sant Jordi, resulta evident que la suposada contigüitat entre els actuals folis 164 i 1 del ms. 7 no s'ha de buscar en l'estat del cançoner abans de la reenquadernació moderna (com sembla insinuar l'argumentació de Riquer), sinó molt més enllà: en l'estat del cançoner abans de l'accident material que va trencar l'estructura fascicular del còdex (pèrdua dels plecs * γ i * δ) i que va provocar l'alteració de la seva seqüència original.

Si es fa un repàs de les llacunes del manuscrit, de seguida es veu que les tres pèrdues més importants, aquelles que afecten plecs sencers, coincideixen amb una major intensitat de la taca d'humitat en els primers fulls conservats després de cada interrupció. D'aquesta manera, tant el f. 2, després de la llacuna del plec * α (secció de Gilabert de Pròixida), com el f. 105, després de la llacuna del plec * β , (secció de Lluís Icart), estan particularment malmesos per la taca d'humitat. Aquest és també el cas en què es troba el f. 165, situat després de la gran llacuna que ha eliminat els dos fascicles * γ i * δ (creant un buit de trenta-cinc fulls entre el poema partit de Jordi de Sant Jordi i el primer poema conservat de la secció de Melcior de Gualbes). L'única diferència és que, en aquest darrer cas, la humitat ha devastat també els últims fulls del

plec anterior, el plec dotzè (mancat del que hauria hagut de portar el reclam per a l'enquadernador), així com els primers del plec que venia a continuació, el tretzè (reconstruït més avall). Afortunadament, però, el full on hi ha la segona meitat del poema de Sant Jordi, enlloc de perdre's per sempre, es va conservar relligat al principi del segon tom del cançoner, fent companyia a altres fulls que, com ell, havien sobreviscut al naufragi. Com es veurà de seguida, hi ha raons per pensar que la particular odissea d'aquest foli (ara el f. 1 del ms. 7) no va ser un cas aïllat.

2. Un foli desplaçat i un poema remullat: l'atribució de *Palays d'onor*

Al f. 1 del ms. 8, un full severament mutilat pels efectes de la humitat, hi ha copiat un poema sense rúbrica que comença amb l'hemistiqui tetrasíl·lab *Palays d'onor* i que ocupa la posició N160 del cançoner. El text va ser editat com a anònim per Bohigas (1988: 202-204) i, més recentment, ha estat reeditat, també com a anònim, per Parramon, 1998 i al *Rialc*. El senyal que figura a la tornada, *Belha belhs ulhs*, va ser classificat en la categoria d'autor anònim per Riquer (1944: 254).

Per reconstruir la fasciculació d'un manuscrit tan malmès com el *VeAg* no n'hi ha prou amb observar l'ordre de la foliació més antiga, ni la seqüencialitat dels plecs a través dels reclams deixats pel copista al final de cada fascicle, ni la disposició de les marques d'aigua del paper en els bifolis⁷³. Cal també un examen i una comparació minuciosos dels accidents materials que afecten les diverses zones del còdex, per ínfims i prosaics que aquests accidents puguin semblar: posats en aquest terreny, taques d'humitat, rastres de corcs, variacions en l'estat de conservació del paper i en la intensitat de la tinta, canvis de *ductus* o de

⁷³Com s'ha dit abans, l'última enquadernació del manuscrit és tan compacta que fa molt difícil la distinció dels plecs a través del cordill del relligat, que en condicions normals ens indicaria on se situa la meitat exacta de cada fascicle enquadernat.

mans, etc, són detalls que poden arribar a adquirir una significació imprevista en l'establiment de l'estructura fascicular i en l'ordenació dels fulls. Si es compara la taca d'humitat del f. 1 del ms. 8, on hi ha copiat el poema *Palays d'onor*, amb les taques que afecten els folis del seu context més immediat, aquesta simple comparació ens fa veure que el primer foli del segon tom del cançoner és un full descol·locat. De la mateixa observació elemental se'n desprèn que el foli es pot resituar en un altre plec, l'últim del ms. 7, al principi de la petita secció que conté l'obra lírica coneguda de Melcior de Gualbes, de la qual el cançoner és testimoni únic. I vet aquí que tots els indicis apunten cap a la hipòtesi següent: que el poema N160, *Palays d'onor*, copiat al f. 1r-v del ms. 8, mancat de rúbrica i molt malmès a causa de la humitat, pot ser una obra fins ara no identificada del poeta Melcior de Gualbes.

Les raons més poderoses a favor de l'atribució d'aquest poema a Melcior de Gualbes no s'han de buscar únicament en el text (que, com veurem més endavant, reforça l'autoria amb nous arguments), sinó en la hipòtesi de reconstrucció material del còdex que proposo a continuació. Són raons de tipus codicològic i paleogràfic que afecten bàsicament la constitució de l'últim plec del ms. 7. Ja s'ha explicat com aquest fascicle, el tretzè del volum, va estar relligat durant un temps al principi del ms. 7, i com va ser traslladat al final del tom quan el manuscrit va ingressar a la Biblioteca de Catalunya, on Massó i Rubió el van fer enquadernar, segons ells mateixos informen (Massó & Rubió, [1914]: 8). Aquesta eventualitat explica el mal estat del f. 165, el primer que es conserva del plec, i dels fulls següents.

El fet que el f. 1 del ms. 8, que conté el poema *Palays d'onor*, estigui afectat per les mateixes taques d'humitat que tot el plec tretzè del ms. 7, on hi ha copiats els altres textos de Gualbes (plec XIII, ff. 165-175), té una explicació molt econòmica: que el foli sigui en realitat el primer full conservat d'aquest mateix fascicle. El foli en qüestió està estripat justament allà on el f. 165 del ms. 7 presenta la taca més intensa, i es fa evident, pels senyals de l'estrip i de la humitat, que havia estat el full immediatament anterior a aquest (en conseqüència, allò que al f.

165 del ms. 7 és taca o estrip, al f. 1 del ms. 8 ja és part de paper perdut, inexistent, a causa de la taca i de l'estrip). Vegeu les fotografies que s'inclouen en l'Apèndix tercer⁷⁴. Encara hi ha més: al foli descol·locat s'hi observen uns forats de corc dels quals, curiosament, no hi ha rastre en els fulls següents del volum. Però vet aquí que un d'aquests forats coincideix de manera exacta, en la posició en el foli, amb el forat que travessa els quatre primers fulls conservats del plec tretzè (ff. 165-168 del ms. 7). Raó de més per pensar que l'actual f. 1 del ms. 8 devia haver estat situat al començament del plec tretzè del primer tom, on hi ha copiats els poemes de Melcior de Gualbes. És al costat d'aquests primers fulls del plec on el foli amb el poema adèspot *Palays d'onor* hauria patit les remullades i les ratades de corc descrites. El rastre del pas d'un corc en el paper ha estat utilitzat sovint com a prova de l'organització d'un còdex en quaderns independents (o com a garant d'una determinada ordenació dels plecs diferent de la que es conserva) abans de la relligadura contemporània⁷⁵.

Hi ha també raons paleogràfiques que abonen aquesta proposta de recol·locació del full on hi ha copiat el poema N160: primer, que al f. 1 del ms. 8, la lletra, tot i ser de la mateixa mà (la del copista principal del manuscrit), té un cos més petit i és en general més acurada que als folis següents del volum, amb l'espai interlineal lleugerament més estret, com als folis de Sant Jordi i Gualbes (ff. 164-166). Però sobretot hi ha un detall que, sumat a tota la resta, dóna més pes a la hipòtesi de

⁷⁴En observar les fotografies, s'ha de tenir en compte que el f. 1 del ms. 8 està tallat a la base: és per aquesta raó que el contorn de la taca d'humitat no arriba a ser complet en la part inferior del full. Una inspecció ocular atenta del manuscrit, però, posa de manifest aquest i els altres detalls en què es basa la recol·locació del foli.

⁷⁵Vegi's aquest humorístic fragment, referit al ms. French e. 32 (Oxford Bodleian Library), que conté els poemes *Chevalerie Vivien* (ff. 1r-27v) i *Aliscans* (ff. 28v-147v). La primera obra ocupa els quatre primers quaderns del còdex, que presenta, a més, dues sèries de signatures, una per a cada text, la qual cosa fa pensar que «les poèmes, quoique copiés simultanément, étaient destinés à rester séparés. Il y a plus: un ou plusieurs vers --je parle d'animaux, bien sûr-- ont eu l'obligance de laisser de traces du passage affamé qu'ils se sont frayé à travers les pages. Ces trous commencent au premier folio et traversent les deux premiers cahiers, laissant intact et sans aucune trace le troisième et les suivants --preuve supplémentaire, du moins j'ose le croire, que ce livre épique a vu le jour sous forme de cahiers séparés et non-reliés» (Short, 1987:13).

resituació: tant al f. 1r-v del ms. 8 (on hi ha copiat N160) com al f. 165r del ms. 7 (on hi ha el primer poema conegut de Gualbes, N149), una segona mà més moderna, humanística, va marcar acuradament, amb una barra vertical, totes les cesures dels versos (vegi's, més amunt, l'apartat **II.a.7.4** [B]).

Aquesta segona mà responsable de les cesures dels ff. 165r i 1rv ha de ser considerada, en realitat, com dues mans (o plomes) diferents. Els hàbits escripturals del copista que ha traçat les cesures dels ff. 165r-1r (una mà que exerceix una gran pressió en el punt d'atac i en el moment d'alçar la ploma del paper, raó per la qual les llengüetes ascendents que surten de la part inferior de cada asta resulten molt gruixudes) són diferents dels que s'observen en el f. 1v (on el punt d'atac superior és molt més suau, la pressió s'intensifica a mesura que el traç va baixant, i es torna a afluir en arribar a l'extrem inferior de l'asta, que és molt afuada). Es podria tractar, doncs, de dues plomes humanístiques diferents, suposadament de dos lectors de finals del XV o de principis del XVI⁷⁶.

El detall és significatiu perquè es tracta d'una pràctica excepcional en aquest còdex: al marge del sirventès glossat de Joan Ramon Ferrer (N93), dels tres poemes de Basset (N119, N120, N121), i de les composicions copiades al fascicle afegit al final del segon tom (N199, N200, N201), no es troben versos cesurats en cap altra composició del cançoner.

A més, el fet que la rúbrica del f. 165 sigui un simple *Galbes* sense nom de pila (nom que sí que apareix al foli següent) encara reforça la hipòtesi de reconstrucció: segons el sistema de rúbriques del cançoner, l'encapçalament *Galbes* ras i curt hauria de venir després de (almenys) un altre poema del mateix autor. Al *VeAg* és pràctica habitual que el primer poema de cada secció dedicada a un autor estigui encapçalat per la rúbrica amb el nom sencer, nom que després, a l'interior de la secció, sol aparèixer en forma abreujada (tot i que tampoc

⁷⁶He d'agrair al prof. Vicenç Beltran que em fes adonar de la diferència entre els hàbits escripturals d'aquestes dues segones mans humanístiques..

no és estrany de tornar-lo a trobar citat *in extenso*). Al ms. 7, les úniques excepcions a aquesta regla són els blocs acèfals⁷⁷: el de Gilabert de Pròixida, al començament del cançoner, després de la primera llacuna, i el de Lluís Icart, després de la llacuna que ens ha privat de tot un plec entre els fascicles vuitè i novè. Aquest és justament el cas de la secció de Melcior de Gualbes, que comença després d'una gran llacuna de dos fascicles sencers, a continuació del poema migpartit de Jordi de Sant Jordi, *Dompna tot jorn*, actualment dividit, com sabem, entre el verso del f. 164 i el recto del f. 1 del ms. 7.

Tot el que s'ha exposat fins aquí indueix a pensar que el f. 1 del ms. 8 formava part del fascicle tretzè del ms. 7 i que hi ocupava la posició immediatament anterior al f. 165 (primer foli conservat del plec). Aquest f. 1 està molt estripat i malmès («curt», diuen Massó & Rubió, [1914]: 8), cosa que fa suposar que el primer del fascicle (perdut, segons es dedueix de la foliació antiga) va desaparèixer precisament per aquesta raó: perquè va ser el primer a rebre els efectes de la humitat i de la intempèrie. Això es fa encara més palès si es té en compte que anteriorment tot el plec havia estat situat al principi del còdex, com he explicat més amunt.

2.1 El poema *Palays d'onor*

Heus aquí una nova edició del poema, extreta de la segona part d'aquest treball. Introdueixo les sistematitzacions següents: separació d'aglutinacions, desenvolupament de les abreviatures, regularització de l'ús de u/v, i/j, c/ç, i puntuació moderna. Les restitucions de text obliterat per pèrdua de suport escriptural (humitat o forats de corc) s'indiquen entre claudàtors. Les esmenes al text es comenten i

⁷⁷Als quals caldria afegir la llarga secció del ms. 8 dedicada a Oton de Grandson, després de la *Faula* de Torroella i a continuació de les dues esparses adèspotes de Guillaume de Machaut. Aquesta secció, però, constitueix un cas a part, en molts aspectes independent d'allò que més endavant anomeno el nucli primigeni del cançoner: és l'única secció on s'endevina un criteri realment sistemàtic per part del compilador (*vid* Pagès, 1936: *loc cit*, i Asperti, 1985: 75, n. 37).

justifiquen en les notes que segueixen. Per a més detalls sobre les intervencions al text, remeto als criteris adoptats en l'edició de tot el cançoner, explicitats i justificats més endavant (V.2).

[sense rúbrica]

Palays d'onor ples de [...]
e de repos, lum de [...]
sobiras bes [...]
4 ma grieu dolors e glorios confort,
vera salut de la mia salut,
l'amor que us port no us puix ne us gos jes dir,
d'on cueug de cert per amar vos morir
8 ans quez hagatz part de mon mal saubut.

Si no m valetz, altre ja no m ajud,
car de vos pren sustancia mon cor,
qui viu per vos e mil vetz lo jorn mor
12 ez altres mil reviu e pren virtut;
car en lo punt, belha, que us suy denan,
yeu muyr e visch mil vetz en un momen:
muyr com no us dich mon amors turmen,
16 visch com remir vostre joyos semblan.

Belha naysi crey mey jorn finaran
si no m havetz de me tant de merce,
si conoysetz lo gran voler que us he,
20 que no us aneu per ço de me lunhan;
car sobre me haveu tan de poder
que b un sgart que m fessets dangeros
morria trists, marrits e doloros,
24 desesperatz de vostre ben voler.

[...]
q[...]
qui m fay ab [...]
28 e dir co us am e co us say car tener
e benesir aquelh glorios jorn,
belha, que n vos amar tot mon cor mis,
de vos [f]azens mon joyos paradis
32 e de mos mals rich e plasen sogorn.

En vos servir no m veyretz metr'entorn
ni oblidar, belha, res qui us plagues,

e no m sera ten vedats ne deffes
36 que no u vegatz en breu venir a torn,
car ço que fau per vos no m da treball
ans m'es deportz, gaugs e plasers perfets,
ca[...]z unitz s'es dins vos e retretz
40 totz mos volers, belha, que res no m fal.

Tornada

Belha belhs ulhs, plus clara d'un cristal
ses que no us cal far d'affayçar retretz,
celhs qui us ven van disen de grans tretz:
44 de paradis nos semble que devalh.

Notes al text

v. 1 **palays**: la perllongació o allargament del traç inferior de la *y*, que acostuma a ser més fi, ha desaparegut. Els traços superiors de la lletra, però, revelen que no es tracta d'una *u*. Al *VeAg* (mss. 7 i 8) la forma *palay-palays* apareix en deu ocasions. En canvi tan sols hi ha dues ocurrences de *palaus* (una d'aquestes a la *Sextina* d'Arnaut Daniel).

v. 7 **cueug**: del verb occità *cuidar* són comunes, en primera persona del singular, les formes: *cuid*, *cug*, *cuh*, *cuich*, *cuig*, *cueig*. Al *VeAg* les formes habituals són *cuyt* (9 ocurrences) i *cuig* (4 ocurrences). No trobo cap altra forma *cueug-cueig* a més de la que conté aquest poema.

v. 22 **dangeros**: aquest ètim apareix també al segon lai d'Andreu Febrer, *Las, a qui diré ma langor* (v. 69), copiat al ms. 7. Vegeu la nota de Riquer (1951: 127), que el considera un gal·licisme. No es troba a cap dels dos grans diccionaris diacrònics de la llengua catalana. Greimas (1968: 157), a l'entrada *dangier* (del llatí vulgar **dominiarium*, de *dominium*), defineix el terme: «Puissance, pouvoir, empire; Domination, jouissance». L'adjectiu *dangeros*, que està documentat per primera vegada al *Roman de la Rose*, 1277, hi és definit «difficile, sévère». Aquest és el sentit que escau al *sgart dangeros* de la dama del poema. Al v. 137 de la *Passio amoris* de Jordi de Sant Jordi, copiada al segon tom del *VeAg* en testimoni únic, trobem una forma adverbial de l'adjectiu: *dangerosament*.

v. 39 **ca[...]z unitz**: llacuna per pèrdua de paper. Bohigas (1988: 203) edita: «c[ar tot]s units». La conjectura és molt versemblant (les dues *s* de l'edició Bohigas, però, són un error de transcripció: el ms., sens dubte, reporta dues *z*).

v. 41 **Belha bells ulhs**: possiblement amb geminació de la bilabial, cosa que implicaria la desaglutinació de la preposició *ab*: bella[·b] belhs ulhs.

v. 43 **ven**: Bohigas (1988: 203) edita «veso», lliçó que trenca l'estructura mètrica del decasíl·lab amb cesura a la quarta síl·laba, sempre tònica, sistemàticament seguida en tot el poema. La tercera lletra, però, no és una *s* alta en posició intervocàlica (compari's amb el v. 29: *benesir*), sinó una *i*ot substituïda per superposició d'una altra lletra feta amb traç més gruixut, segurament una *u* (lletra que sovint es confon amb la *n*). En el context sintàctic del vers, la lliçó correcta ha de ser *ven*: tercera persona del plural de la flexió antiga del verb català *veure* o *veser*, molt habitual al *VeAg*. Aquesta solució comporta la dialefa *qui us*, no gaire corrent entre aquests dos pronoms al *VeAg*, però en canvi molt freqüent, entre àtones, a tota la poesia catalana medieval (Parramon, 1998: 79; Di Girolamo, 1979: 12). La lliçó *ven* implica que la terminació *-s* del demostratiu *celhs* s'ha de llegir com una marca de plural català, i no pas de cas recte occità, cosa que posaria de manifest una vegada més la tendència catalanitzant dels hàbits gràfics i morfosintàctics del copista del *VeAg* (vegeu Riquer, 1950: 283, n. 1).

Riquer (1954-56: 169-180), primer editor del poeta Melcior de Gualbes, va donar a conèixer tres textos conservats en testimoni únic als ff. 165r-167r del ms. 7 (dos poemes, de cinc cobles i una tornada cadascun, i una cobla esparsa: N149, N150 i N151 en l'ordenació del *VeAg*). Fins ara han estat les úniques composicions atribuïdes a aquest poeta, els versos del qual, segons Riquer, s'encaminen «hacia un mundo poético distinto del trovadoresco».

Entre *Palays d'onor* i els tres poemes identificats de Gualbes s'observen grans similituds lingüístiques i estilístiques (ús de paraules i d'estilemes trovadorescos, versos que comparteixen la mateixa estructura sintàctica, molt marcada, amb un cert abús de la parataxi, o que semblen estar semànticament emparentats):

e dir co us am e co us say car tener
(N160, v. 28)

co us am e us tem e us servesch e us tinch car
(N150, v. 14)

ans m'es deportz, gaugs e plasers perfets
(N160, v. 38)

que m'es deportes, cofforts e paradis
(N150, v. 30)

ca[...]z unitz s'es dins vos e retretz
totz mos volers, belha, que res no · m fal
(N160, vv. 39-40)

que-z ab liey s'es ma voluntatz hunida
(N149, v. 14).

Es tracta de similituds que són manifestament comunes a tota la poesia catalana d'arrel trobadoresca i que per tant no tenen, en elles mateixes, cap autoritat per fer decantar la balança a favor de l'autoria que es vol demostrar. Em sembla, però, que és possible trobar paral·lelismes més reveladors entre «Palays d'onor» i els tres poemes reconeguts de Gualbes. Vegem, si no, la metàfora del vers 10 de N160:

car de vos pren sustancia mon cor
(N160, v. 10)

que té un parentesc semàntic evident amb aquests versos de N150:

que del vostr'alt e natural voler⁷⁸
l'amor que us port viu e pren nuyridura
(N150, vv. 11-12)

Una altra similitud notable és el tractament del tòpic del poder de l'esguard (aquí, significativament, el poder d'un sol esguard) de la dama a la qual s'adreça el discurs:

car sobre me haveu tan de poder
que b un sgart que m fessets dangerous
morria trists, marrits e doloros,
desesperatz de vostre ben voler.
(N160, vv. 21-24)

q'un vostr'esguarts ma te vid'e m soste⁷⁹

⁷⁸Riquer (1954-56: 173) esmena la llicó *voler* del ms. únic i edita la conjectura *valer*.

⁷⁹M'allunyo, en aquest vers, de la interpretació i les esmenes de Riquer (1954-56: 173), que edita: *que vostr'esguarts me te viu e m soste* (i a l'aparat del qual s'atesta: *qui; mate videm soste*).

si tot lo n'ay per sort e per ventura
(N150, vv. 7-8)

M'interessa sobretot, però, de destacar els últims versos de N160:

celhs qui us ven van disen de grans tretz:
de paradís nos sembla que devalh
(N160, vv. 43-44)

versos que tenen com a model el cèlebre sonet XXVI de *La Vita Nuova*,
«Tanto gentile e tanto honesta pare»:

e par che sia una cosa venuta
da cielo in terra a miracol mostrare
(XXVI, vv. 7-8, De Robertis, 1980: 181-184)

el mateix sonet que, no pas casualment, Riquer ja havia considerat el
model d'un altre vers de Melcior de Gualbes:

plena d'umil e benigna manera
(N 149, v. 38)

Ella si va, sentendosi laudare,
benignamente d'umiltà vestuta
(XXVI, vv. 5-6)

El fet que la tornada de N160, el poema a la palestra, contingui una
paràfrasi dels mateixos versos del sonet tan conegut de Dante que ha
servit de model a un vers de N149 (un text que està encapçalat per la
rúbrica inequívoca *Galbes*), és un argument important a favor de
l'atribució d'aquest poema adèspot del segon tom del *VeAg* a Melcior de
Gualbes⁸⁰.

⁸⁰Vegeu, a més de l'obra citada, la *HLC* (I, 616-618). L'estudi de les fonts italianes en els primers lírics catalans ha avançat relativament poc d'ençà dels temps de Riquer. En dos

3. Reconstrucció dels plecs XII, γ, δ, XIII i XIV

La relocalització del f. 1 del ms. 8 en la posició immediatament anterior al f. 165 del ms. 7 (posició que equivaldria al número [ccl] de la foliació antiga), té dues conseqüències interessants: en primer lloc, el trasllat redimensiona el contingut textual d'una secció del cançoner, contribuint a decantar l'atribució d'un text, fins ara considerat anònim, en favor d'un poeta ja representat al recull amb tres composicions, Melcior de Gualbes. En segon lloc, i molt més important per entendre l'organització material del còdex, la restitució d'aquest foli, acompanyada de la restauració del poema partit de Sant Jordi, posa els fonaments de la reconstrucció codicològica dels plecs dotzè i tretzè del ms. 7, els més castigats de tot el cançoner a causa de la llacuna que ha eliminat els fascicles γ i δ. Abans de l'enquadernació actual, doncs, aquests fascicles haurien estat organitzats segons l'estructura que es detalla a continuació:

Plec XII: octern incomplet (mancat dels dos últims fulls)

-- del f. 152 (ccij) al 164 (cc[xiiiij])

-- el f. 1 del ms. 7 ha d'ocupar, segons la foliació antiga, la posició [ccxv]: és la segona meitat del poema *Dompna tot jorn*.

-- els dos fulls que en la foliació antiga haurien de portar els números *[ccxvj] i *[ccxvij] s'han perdut en la mateixa llacuna dels plecs γ i δ (vegi's, per a tota aquesta explicació, els gràfics anteriors).

Després del fascicle descrit, el cançoner continuava amb els dos fascicles perduts, dos octerns (γ i δ):

treballs recents, Di Girolamo & Siviero (1999: 81-95) i Fratta (2000: 177-195) han assenyalat la importància de les *rime petrose* de Dante en els estramps d'Andreu Febrer i Jordi de Sant Jordi, respectivament. Vegeu també, segons Fratta (1992: 7-21), l'empremta deixada per la poesia siciliana i sículo-toscana del XIII en l'obra de Jordi de Sant Jordi.

Plec γ: del f. *[ccxviiij] al f. *[ccxxxiiij]

Plec δ: del f. *[ccxxxiiiij] al f. *[ccxlviiij]

Com s'ha explicat a l'apartat 5.4 del capítol II.a (Llacunes i fulls arrencats), el desajust en la foliació antiga que s'observa en aquesta immensa llacuna de trenta-cinc fulls té una explicació molt senzilla. Al plec δ es va produir un error en la foliació: el copista, que sovint no aplica amb rigor els criteris de la numeració romana, hauria numerat dos fulls contigus amb la mateixa xifra: ccxxx-cxcl. El cas té un precedent en l'error dels ff. 140-141 del mateix tom del cançoner, que estan foliats clxxx-cxc. Això explica perquè la reconstrucció pressuposa trenta-cinc fulls enlloc dels trenta-quatre que la foliació d'arribada ens faria suposar en un principi.

Plec XIII: octern incomplet (mancat de dos fulls):

-- un primer foli perdut → *[ccxlviiiij]

-- el foli descol·locat (f. 1 del ms. 8) que conté el poema N160, [ccl]

-- el f. 165 + els ff. 166-175 del ms. 7 (5 bifolis), amb foliació antiga visible (cclj-cclxj)

-- un foli perdut → *[cclxij]

-- el f. 2 del ms. 8 (estripat) → [cclxiiij]

-- el f. 3 del ms. 8 → [cclxiiiij], amb R

Observacions:

a) El f. 3 del ms. 8 [cclxiiiij], l'últim del quadern, porta la rúbrica *Poeta remullat* i el corresponent reclam del copista: *e cant volgui*. A més, el paper està marcat amb la mateixa filigrana que els folis 165, 166, 168 i 174 del ms. 7, amb els quals hauria format fascicle abans de la reenquadernació moderna. El foli ha estat restaurat amb una llenca de paper a la part superior del full, on una mà moderna ha anotat, a llapis i en romanes, una foliació que supleix la pèrdua de l'antiga (fol. mod. 2 descrita més amunt). Aquesta foliació, [cclxiiiij], encaixa perfectament en la proposta reconstructiva: el foli conté el mateix poema narratiu que

continua al full següent (f. 4 del ms. 8, cclxv), el *Procés de la Senyora de Valor* de Francesc de la Via, i ja hem vist que els dos fulls estan lligats per un reclam inequívoc⁸¹.

b) El f. 2 del ms. 8, esqueixat fins al punt que només en queda una tira de paper vertical, és segur que havia contingut el principi⁸² del mateix poema de Francesc de la Via (la disposició dels versos legibles en el fragment de paper conservat, sense blancs interestròfics, revela que el text copiat és un poema narratiu) i, per tant, li correspon la foliació antiga [cclxii]. La mateixa i misteriosa mà moderna que ha numerat el f. 3 ha restituit la foliació perduda a aquest f. 2 del ms. 8.

c) Tenint en compte que l'últim foli actual del ms. 7 (f. 175) està clarament numerat cclxj en la foliació antiga, és evident que falta un foli, perdut, que ha d'ocupar la posició *[cclxij], entre el f. cclxj i el [cclxiii].

d) Després de les restitucions exposades, el fascicle encara s'hauria de completar, pel començament, amb un primer foli perdut que quedaria entre l'últim full conservat del plec dotzè i el primer del plec tretzè: un foli, doncs, que ocuparia la posició *[ccxlix] de la proposta reconstructiva i que hauria desaparegut precisament pel fet de ser el primer d'aquest quadern tan malmès per la humitat. Vegi's, una vegada més, la representació gràfica de tota aquesta reconstrucció a l'apartat **II.a.6.2** més amunt.

⁸¹El f. 4 del ms. 8, amb la foliació antiga ben visible, cclxv, i encapçalat pel vers *e quant volguí mirar*, avançat pel reclam del full anterior, ja inicia fascicle nou (el primer del segon tom del cançoner).

⁸²Possiblement el començament del *Procés de la Senyora de Valor* s'ha de situar just a continuació del f. 175v: aquest foli conté, al verso, la cobla de Francesc de la Via (amb les dues respostes de Narcís de Sant Dionís) copiada per una mà posterior, que la devia entaforar en l'espai lliure que hi havia just abans del llarg poema narratiu del mateix autor. El *Procés*, doncs, hauria començat al recto del foli perdut *[cclxij] o bé, suposant que hi hagués hagut un full en blanc, al recto del foli esqueixat, [cclxii]. Pacheco (1963-1968: I, 34) sembla suggerir que el poema podria haver començat encara més enrere, i Bohigas ([1970]: 234), en la taula de continguts del cançoner, en situa el principi a [cclxiii], el full esqueixat.

Pel seu caràcter de nexa entre el ms. 7 i el 8, es pot dir que l'octern que acabo de descriure conté la clau de la reconstrucció fascicular de tot el cançoner: l'estructura material d'aquest plec, si no m'equivoco, implica la recol·locació del foli extraviat (el f. 1 del ms. 8) i la restitució de la seqüencialitat perduda entre els tres fulls estripats (mancats de rúbrica i de foliació antiga) que ara es troben al principi del ms. 8. Alhora (i voldria subratllar l'economia de la hipòtesi), la mateixa proposta reconstructiva serveix per explicar la immensa llacuna (trenta-cinc fulls) que ha malmès els dos últims plecs del ms. 7 (plecs XII i XIII) i que ha provocat, com hem vist més amunt, la partició del poema de Jordi de Sant Jordi, *Dompna tot jorn*.

Aquesta zona del manuscrit (plecs XII-XIII del ms. 7, i XIV del ms. 8, que no es descriu amb el mateix grau de detall per tal com ho ha patit pèrdues de fulls) resulta de gran interès perquè és la que fa de juntura, de frontissa o pont entre els dos toms del cançoner. Com diu Careri (1990: 6) fent referència al cançoner provençal *H*, «la fascicolazione del manoscritto presenta numerose e gravi irregolarità, che risultano di grande importanza nella ricostruzione della formazione della raccolta». Cal recordar, però, que el manuscrit estudiat per Careri és un palimpsest en el qual se superposen, materialment, diversos projectes editorials, amb moltes més anomalies fasciculars i paleogràfiques que la còpia plana i homogènia del *VeAg*. Amb tot, la lliçó també val per al cas del nostre cançoner, on la fasciculació presenta irregularitats que, estudiades amb deteniment, han resultat de gran importància per a la reconstrucció de l'ordre material (i, en últim terme, estructural) del conjunt.

4. Accidents materials que afecten d'altres plecs: les grans llacunes del còdex

Al ms. 7 hi ha quatre llacunes notables. La primera, ja comentada en descriure l'acefalia del còdex, consta de divuit fulls (un octern sencer,

*α, més dos fulls del plec següent, que comença amb el f. [xix]). La pèrdua afecta la secció de Gilabert de Pròixida, acèfala, amb què s'obre el cançoner. És del cas de recordar que es té notícia de l'existència d'un còdex intitulat «*Cancionero*, de Mossen Gilabert de Proxida, poeta, en papel», segons consta en un antic inventari de manuscrits de la Biblioteca de l'Escorial (Zarco Cuevas, 1932: 102). El manuscrit, però, es considera perdut en l'incendi de 1671 que va destruir gran part d'aquesta biblioteca (Riquer, 1954a: 8, n. 7). Les cites del nostre poeta a *Lo Conhort* de Francesc Ferrer (vv. 131, 196 i 220-27), d'altra banda, signifiquen un altre garant de la circulació real d'un cançoner líric de Pròixida. Sens dubte els vint-i-un poemes que conservem d'aquest poeta no són sinó una part, segurament molt petita, de la seva obra lírica, l'única que ha sobreviscut, en testimoni únic, al *VeAg*.

Al tercer plec conservat falta un bifoli que implica la pèrdua del f. *[lv] i del f. *[lviiij]. Al mig hi queden dos poemes de Folquet de Marselha: abans de la pèrdua del bifoli, la petita secció podria haver constatat de quatre textos de Folquet, en lloc de dos. Al plec següent, entre els actuals ff. 48 i 49, falta el f. *[lxx], que quedaria entre el verso blanc del full on hi ha les dues cobles més tornadeta del Jutge d'Aurena (N54) i el poema de la reina de Mallorca (N55).

La segona llacuna important, de deu folis, es troba entre el plec cinquè i el sisè, i no presenta problemes de contingut: es dedueix del salt que hi ha en la foliació antiga entre el f. 68 (xc), i el f. 69 (ci), en plena secció d'Andreu Febrer, i del fet que el poema N71 (f. 68), abans de la llacuna, està mancat de tornada. La pèrdua de deu fulls a l'interior del corpus d'aquest autor pot ajudar a explicar l'estroncament brusc de la línia de poesia de Febrer que podríem anomenar «de circumstància històrica» (el *Sirventesch per lo pessatge de Barbaria*, N70, i el poema d'agraïment a la Verge després de la croada, N71, que és el que està mancat, com a mínim, de tornada) i el retorn sobtat a la poesia de caràcter amorós. La hipòtesi de reconstrucció dels dos plecs V i VI, tal com s'explica a **II.a.6.2**, funciona perfectament: s'hi completen dos octerns mancats, amb exacta coincidència i continuïtat en la foliació

antiga de sortida i d'arribada. Hem de pensar, doncs, que el cançoner d'Andreu Febrer també havia estat bastant més extens.

La llacuna següent es produeix entre el f. 104 (cxxxviii) i el f. 105 (clv): falten disset folis. Al f. 104 hi ha copiat un poema d'Aimeric de Peguilhan (després d'una sèrie força discontinua, a base de textos de trobadors, que arrenca al f. 82r, un cop acabada la secció de Febrer i després d'una blanca de respecte, amb dues composicions de Sant Jordi); i al f. 105, antigament foliat clv, hi ha el primer poema, acèfal, de Lluís Icart. Aquest foli, a més, està una mica estripat en la part superior, i la taca d'humitat hi és més intensa (i de diversa fesomia) que als folis precedents. La reconstrucció proposada suposa l'existència de tot un plec perdut, *β: la numeració antiga del foli d'arribada, clv, ratifica aquesta hipòtesi. Podem imaginar, doncs, que la secció de Lluís Icart, que per ara consta de tretze composicions (N97-N109), també havia estat molt més extensa, com les de Pròixida i Febrer. La producció de tots aquests poetes, recordem-ho, es conserva al *VeAg* en testimoni únic.

La tercera llacuna és la dels trenta-cinc fulls que cal imaginar entre el plec XII i el XIII del ms. 7. Un cop exclosos els tres folis que pertanyen a la reconstrucció hipotètica dels plecs de sortida (*[ccxvi], *[cxvii]) i d'arribada (*[ccxxxix]), cal suposar que entre un i altre fascicle hi havia encara dos octerns més, un d'ells necessàriament mancat d'un foli (16+15 o 15+16), o bé contenint un error (una repetició) en la foliació antiga. La pèrdua d'aquests dos plecs podria ser, com he insinuat més amunt, l'explicació de tot el moviment de folis i fascicles que he tractat de descriure fins aquí. I la causa de la pèrdua no és altra, presumiblement, que la humitat a la qual el còdex va estar sotmès abans de la seva partició en dos volums, cosa que, segons es desprèn de les descripcions de Milà [1878], Massó & Rubió, 1914, Bohigas [1970], i també de la informació que repeteix Riquer, 1952, es devia produir molt abans que el manuscrit ingressés, el 1908, a la Biblioteca de l'Institut d'Estudis Catalans.

L'última llacuna del cançoner es troba al final del ms. 8, al plec XXV: falten cinc fulls (vegi's l'últim apartat d'aquesta secció).

Al ms. 10 de la BC (K, còpia de J) hi ha també una llacuna important, de 20 fulls, entre els ff. 156 i 177 de la foliació moderna a llapis. En l'enquadració actual del manuscrit s'ha intentat restaurar l'estructura del llibre tot posant de manifest aquesta llacuna a través de la intercalació de 20 fulls en blanc (dos quinions) entre els antics ff. 169 i 189 (de la foliació antiga cancel·lada, per a la qual vegeu el punt 5.4 de la descripció codicològica). El detall és molt significatiu perquè, tant el f. 156 (últim full abans de la llacuna) com el f. 177 (primer després de la llacuna) estan particularment malmesos, que és el mateix que passa amb els dos folis descol·locats del *VeAg*: l'actual f. 1 del ms. 7 (on hi ha la segona meitat del poema N1: Sant Jordi) i el f. 1 del ms. 8 (on hi ha el poema recol·locat N160: Gualbes). És un paral·lelisme important que reforça la hipòtesi de reconstrucció fascicular explicada més amunt. Com al *VeAg*, la causa de les llacunes i pèrdues del ms. 10 no és altra que la humitat: els ff. 156 i 177 (i següents), molt tacats (el f. 177 sembla literalment esquitxat), són un mirall perfecte del mal estat de conservació dels ff. 164-1 del ms. 7 (N1: Sant Jordi) i dels ff. 1-165 dels mss. 8 i 7 respectivament (N160 i N149: Gualbes). És possible que aquests tres cançoners, tots procedents de la biblioteca privada del senyor Vega primer, i del senyor Aguiló després, estiguessin junts en el moment de patir les humitats i remullades corresponents. *Vid* Beltran, 2000: 356 i, sobretot, 358, 360.

5. Un plec afegit al final del cançoner: XXV

El f. 177 és l'últim del fascicle XXIV, un octern que comença amb el f. 162 (ccccxx[iij]) i que es tanca justament amb aquest f. 177 (ccccxx[vij]), deixat en blanc pel copista principal, igual que el verso del full que el precedeix (f. 176v), i més tard omplert per una segona mà amb les composicions N197 i N198, que les rúbriques atribueixen a un desconegut Figueres. Destaca, al verso d'aquest f. 177, últim full de

l'últim quadern del cos primigeni del cançoner, l'absència de reclam per al relligador, una pràctica que el copista principal segueix sistemàticament en tot el manuscrit, i que s'observa amb nitidesa en cadascun dels fascicles conservats sencers (per als quals vid la llista de reclams a l'apartat **II.a.6.1** *supra*). El plec que ve a continuació, XXV, comprèn des del f. 178 ([ccccxl]) al 188 (ccccliij), i està format per onze fulls d'un paper diferent, de gramatge inferior, amb una filigrana nova, l'unicorn, que únicament s'observa als ff. 180, 181, 182 i 188.

L'absència de reclam al final del penúltim plec, d'una banda, i el fet significatiu que el suport material del plec que es troba en darrer lloc es mostri d'una naturalesa diferent de la de la resta del còdex (i escrit per una segona mà), d'altra banda, indiquen amb tota seguretat que l'últim quadern va ser afegit en una fase posterior de la confecció del còdex, potser amb voluntat de completar l'extensa antologia del recull. Les obres líriques copiades als tres primers folis d'aquest fascicle afegit (XXV) són les següents: el *Guardacors* de Raimon de Cornet (N199), el poema de Jaume Rovira «en lahor de virtuts» *Qui vol al mon de fis pretz fama granda* (N200), i el sirventès de Peire Cardinal *Si tots temps vols viure valents e pros* (N201). Després d'aquest poema, la mà humanística s'interromp (hi ha una llacuneta de 4 folis) i els fulls que devien quedar en blanc després d'aquesta pèrdua van ser omplerts, per altres mans, amb textos en prosa d'altra procedència (del f. 182r al 188r, els miracles, i al f. 188v, el començament de la *Història de Amich e Melis*)⁸³.

Plec XXV:

-- del f. 178 (ccccxx[xviiiij]) al f. 181 [ccccxliij], que és l'últim full que conté un text poètic.

-- llacuna de quatre fulls (*[ccccxliij]-*[ccccxlvj]).

-- del f. 182 (cccc[xlvij]) al f. 188 (ccccliij).

⁸³Bohigas ([1970]: 221) s'equivoca quan diu que «entre els fols. cccccxxxi i cccccxxvii es veu el rastre de sis folis arrencats»: falten tan sols quatre fulls i haurien de ser entre els ff. [ccccxxxj] i cccc[xxxvij], ff. 181 i 182 de la foliació moderna. Massó & Rubió ([1914]: 28), en canvi, descriuen bé les pèrdues.

-- falta el darrer full, que hauria de portar la foliació antiga *[ccccliv].

En els quatre fulls arrencats hi podria haver hagut encara més poemes, potser de temàtica tolosana, o qui sap si ja eren fulls en blanc. Es veu clarament el rastre dels quatre fulls, que han estat tallats.

Cal deixar clar que el plec XXV és afegit, o sigui que el llibre primigeni s'acabava al f. 177, amb un full en blanc després de l'últim poema del cançoner personal d'Oton de Grandson, copiat al f. 176r.

6. Quadre sintètic de la fasciculació reconstruïda

MS. 7:

Plec * α : (ff. *[i]-*[xvj])

Plec I: ff. 2-15 R (ff. [xix]-xx[xij])

El f. 1 d'aquest plec s'ha de resituar al fascicle XII: al recto hi ha la segona meitat del poema de Sant Jordi *Dompna tot jorn vos vau preyan*, la primera meitat del qual es troba al verso del f. 164. Text reconstruït per Riquer, 1952. S'han perdut els ff. *[xvij] i *[xviii].

Plec II: ff. 16-29 R (ff. xxx[iij]-xlviij)

Falten 2 folis, tallats: la foliació antiga salta de xlij a x[lv].

Plec III: ff. 30-43 R (ff. xlix-lxiii)

Falta 1 bifoli, perdut. La foliació antiga salta de liiij a lvj, i de lv[ij] a lviii (restaurat).

Plec IV: ff. 44-58 R (ff. lxv-lxxx)

Falta 1 foli, *[lxx], tallat. La foliació antiga salta de lxviii a lxxj.

Plec V: ff. 59-68 Ø (ff. lxxxj-xc)

Primera llacuna, que continua al plec següent. No hi ha reclam perquè falten els 6 últims folis, *[xcj]-*[xcvj].

Plec VI: ff. 69-80 R (ff. cj-cxij)

Falten els 4 primers folis: *[xcvij]-*[c]. La llacuna, en total, és de 10 folis: la foliació antiga salta de xc a cj.

Plec VII: ff. 81-90 R (ff. cxiiij-cxxij)

És l'únic quinquern del còdex, sencer i amb reclam.

Plec VIII: ff. 91-104 Ø (ff. cxxiiij-cxxxvij)

Segona gran llacuna: no hi ha reclam perquè la pèrdua comença a l'últim foli del plec, *[cxxxvij], i abraça *tot un altre fascicle*, *β, que hauria anat de *[cxxxviii] a *[cliij]. Falta també el f. *[cxxxvj], situat entre els folis cxxxv i cxxxvij.

Plec *β: (ff. *[cxxxviii]-*[cliij])

Plec IX: ff. 105-120 R (ff. clv-clxx)

Plec X: ff. 121-136 R (ff. clxxj-clxxxv[j])

Plec XI: ff. 137-151 R (ff. clx[xxvij]-ccj)

Falta 1 foli, *[cxcvij], del qual hi ha encara restes. Salt de cx[cvj] a cxcvij. S'observa una repetició en la foliació antiga, causada per un error del copista en el sistema de representació dels números romans: els ff. 140-141 estan foliats clxxx-cxc.

Plec XII: ff. 152-1 Ø (ff. ccij-[ccxv])

Tercera gran llacuna, que afecta aquest plec i el següent. L'últim foli conservat del plec XII és el f. 1 [ccxv], que ara està relligat al començament del ms. S'han perdut els dos últims folis del plec, *[ccxvj] i *[ccxvij], juntament amb els dos plecs següents: *γ i *δ.

Plecs *γ i *δ: (ff. *[ccxvij]-*[ccxlvij])

Plec XIII: f. 1 (ms. 8)+ff. 165-175 (ms. 7)+ff. 2-3 (ms. 8) R (ff. *[ccxlviii]-[cclxiiij])

El plec estaria mancat del primer foli, *[cclxviii], perdut en la llacuna anterior, i del *[cclxij], entre els ff. cclxj i [cclxiiij]. Aquest darrer està molt esqueixat, però ha estat foliat modernament, a llapis, seguint la foliació antiga, amb el número cclxij.

MS. 8

Plec XIV: ff. 4-19 R (ff. cclxv-cclxxx)

Plec XV: ff. 20-35 R (ff. cclxxxj-cclxxxvj)

Plec XVI: ff. 36-51 R (ff. cclxxxv[ij]-cccxi)

Plec XVII: ff. 52-67 R (ff. ccc[xiiij]-ccc[xvij])

Plec XVIII: ff. 68-83 R (ff. ccc[xxviii]-ccc[xxxiii])

Plec XIX: ff. 84-99 R (ff. cccxx[xxv]-ccclx)

Plec XX: ff. 100-113 R (ff. ccclx[j]-ccc[lxxiiij])

Fascicle mal restaurat: hi ha una llengüeta entre els ff. 113 i 114; al mig, s'observa un cordill, però el centre del fascicle no es troba aquí, sinó entre els ff. 106 i 107.

Plec XXI: ff. 114-129 R (ff. cccl[xxv]-ccc[lxxxx])

Plec XXII: ff. 130-145 R (ff. [ccclxxxxj]-ccccvj) □

Plec XXIII: ff. 146-161 R (ff. cccc[vij]-ccccxx[ij])

Plec XXIV: ff. 162-177 Ø (ff. ccccxx[iij]-ccccxxx[viiij])

El plec es conserva sencer, però l'últim full està mancat de reclam: abans de l'addició del fascicle XXV, aquest devia haver estat l'últim plec del cançoner.

Plec XXV: ff. 178-188 Ø (ff. ccccxx[xviiiij]-ccccliij)

Fascicle afegit, en paper de gramatge inferior, amb una filigrana nova (l'unicorn). El plec està mancat de quatre fulls entre els actuals ff. 181 i 182. Falta també el darrer full, a continuació del f. 188.